

DISCUSSIE

‘Zij vreet er ook van’

Over de ongemakkelijke relatie tussen huiselijk geweld en zware en georganiseerde criminaliteit

Janine Janssen

In Nederland is er relatief weinig belangstelling voor de relatie tussen huiselijk geweld en georganiseerde misdaad. Onderzoek naar beide fenomenen is sterk gecompartmentaliseerd. In deze bijdrage wordt stil gestaan bij de vraag waarom dat zo is en waarom dat anders zou moeten zijn. Als redenen voor dat gebrek aan interesse wordt onder meer aandacht besteed aan morele vragen over de betrokkenheid van het slachtoffer van huiselijk geweld bij zware criminaliteit. Aandacht is echter nodig, aangezien het samengaan van huiselijk geweld en georganiseerde criminaliteit bijdraagt aan de complexiteit van de aan te pakken problemen.

‘Maar voordat we ons konden verdedigen had de samenleving al voor ons bepaald dat wij bij Cor [Van Hout; JJ] en Wim [Holleeder; JJ] hoorden, en dat we dus crimineel waren. De media ondersteunden dat gretig. Ontkennen had geen enkele zin. We werden bij “het kwaad” gezet en “het goede” was voor ons afgesloten. Overal waar we kwamen waren wij “familie van”, geen zelfstandig individu, nee, “familie van”. We hadden alleen nog maar een achternaam.’ (Holleeder, 2016, 123)

Aanleiding tot dit discussiestuk

Missing link

Aan het woord hierboven is Astrid Holleeder, inderdaad de ‘zus van’. Als onderzoeker naar verschillende vormen van geweld in familieverband valt het mij op dat er in Nederland weliswaar tallozen zijn die een volle baan hebben aan onderzoek en beleid op het gebied van de zware en georganiseerde misdaad¹ of op het terrein van huiselijk geweld (denk aan psychische en/of fysieke (ex-)partnermishandeling, mishandeling van ouders of kinderen en geweld tussen broers en zussen), maar dat aan de overlap van beide fenomenen relatief weinig aandacht wordt besteed. De vraag is echter waarom die link tot op heden zo weinig belangstelling heeft gekregen. In dit discussiestuk zeg ik eerst kort iets over de relatie

- 1 Ik realiseer me terdege dat er veel te zeggen valt over de definitie van begrippen als ‘zware’ en ‘georganiseerde criminaliteit’. Omwille van de leesbaarheid van dit stuk ga ik er hier niet dieper op in. Ik bedoel echter steeds criminaliteit met ernstige gevolgen voor de samenleving gepleegd door meerdere personen, bijvoorbeeld een groep mensenhandelaren of leden van een bepaalde motorclub.

tussen beide fenomenen in de literatuur en vervolgens ga ik dieper in op twee factoren die volgens mij een belangrijke rol spelen bij het gebrek aan aandacht voor slachtoffers van huiselijk geweld in kringen die ook in de zware en georganiseerde misdaad actief zijn. Vervolgens noem ik een aantal redenen waarom ik denk dat het wel belangrijk is om bij onderzoek en de aanpak van huiselijk geweld hier oog voor te hebben. Op het niveau van beleid en aanpak vrees ik dat morele oordelen over de kenmerken waaraan een 'ideaal slachtoffer' moet voldoen ons parten spelen. Verder is zowel de aanpak als het wetenschappelijk onderzoek sterk gecompartmentaliseerd. Vervolgens geef ik gebaseerd op mijn ervaring met onderzoek naar en de aanpak van huiselijk geweld een aantal redenen waarom we wel de schouders moeten zetten onder het onderzoek naar deze *missing link*.

Weinig literatuur ...

Er is weinig literatuur over de overlap tussen zware criminaliteit en huiselijk geweld. Neem nou de prachtige studies over de ontwrichtende werking van ondermijning op het Brabantse platteland, waarin wordt aangegeven dat bepaalde families daarin een belangrijke rol spelen (zie bijv. Endedijk, 2017; Tops & Tromp, 2017; Moors & Spapens, 2017), waarin aan het geweld binnen de familie verder relatief weinig aandacht wordt besteed. Of het ook interessante onderzoek naar de strafbladen van leden van zogeheten 1%-motorclubs, waaruit wij van alles leren over eerdere criminele en gewelddadige activiteiten, maar verder niets aan de weet komen over de vraag of het daarbij ook gaat om geweld binnen het gezin (Blokland e.a., 2017). En als ik omgekeerd kijk vanuit het perspectief van huiselijk geweld, dan gebiedt de eerlijkheid mij te zeggen dat ik vanuit die optiek ook relatief weinig aandacht zie voor de relatie met zware en georganiseerde criminaliteit. Ik meen dat zowel in de wetenschap als in de aanpak waar te nemen: de overlap tussen huiselijk geweld en georganiseerde misdaad staat niet of nauwelijks in onderzoeksopzetten centraal.

Dat wil overigens niet zeggen dat er nooit aandacht aan is besteed.² Door de bank genomen heb ik de laatste jaren vooral op het terrein van mensenhandel aandacht gezien voor de relatie met geweld tussen (ex-)partners en familieleden. Zo vroeg onder meer Corinne Dettmeijer, de vorige Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, aandacht voor het feit dat mensenhandel als vorm van georganiseerde misdaad zich in familiekring afspeelt. Denk bijvoorbeeld aan mensen die in familieverband – vaak jarenlang – kinderen voor zich laten werken of hen aanzetten tot winkeldiefstal of bedelen (Dettmeijer e.a., 2016). Niet alleen zetten mensenhandelaren door intimidatie, controle en geweld hun slachtoffers aan tot bepaald gedrag, analoog aan mechanismen die bekend zijn van huiselijk geweld worden slachtoffers ook tot prostitutie aangezet door bijvoorbeeld misbruik te maken van de emotionele band (Verhoeven, 2017). Dat laatste wordt ook als een vorm van geweld begrepen in onderzoek en beleid. Ook neemt de politie waar dat vrouwen door chantage met een beroep op de familie-eer geworven worden om actief te worden en te blijven als sekswerker: als zij niet

2 Zie bijvoorbeeld de pilot 'Criminele families' in Amsterdam: www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/veiligheid/criminele-families/.

naar de pijpen dansen van de mensenhandelaar, vertelt die aan de familie, waarin eercodes een belangrijke rol spelen, wat hun dochter op seksueel gebied gedaan heeft. Mocht dit bekend worden bij de familie, dan vrezen deze vrouwen geweld-dadige reacties in het kader van het herstel van de familie-eer (Janssen & Rasenberg, 2017). Maar al met al kan ik niet stellen dat we beschikken over een rijke onderzoeksliteratuur over de relatie tussen huiselijk geweld en zware en georganiseerde criminaliteit.

Andere waarneming in de praktijk

Door mijn werk bij de politie en mijn frequente bezoeken aan opvanginstellingen zie ik in de praktijk echter wel een relatie tussen huiselijk geweld en zware en georganiseerde criminaliteit. Bij het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG), waar ik aan verbonden ben, komen wel eens vragen binnen over 1%-motorclubs (mc's) die met georganiseerde misdaad in verband worden gebracht, ook wel *Outlaw Motorcycle Gangs* genoemd, en die conform de uitingen op hun websites en social media 'honour' en 'brotherhood' hoog in het vaandel hebben. Hoewel deze eercodes ook kunnen leiden tot eigenrichting, betreft groepseer van *bikers* toch vaak een ander soort familie-eer dan die in de casuïstiek die doorgaans bij het LEC EGG onder de aandacht wordt gebracht: daar gaat het vooral om issues als seks voor en naast het huwelijk, het aangaan en het verbreken van relaties zonder instemming van de familie (Janssen, 2015; 2017). Bij die zaken uit de mc-wereld die bij het LEC EGG bekend zijn geworden, ging het vaak om geweld gepleegd tegen de vrouw van een clublid. Vervolgens vroeg de politie zich dan af of het hier een strikt private aangelegenheid betrof, of dat de club en illegale activiteiten door leden hier ook een factor van invloed waren. Over de rol van vrouwen in het leven van leden van mc's vanuit het perspectief van deze mannen is wel het een en ander bekend (zie bijv. Barger, 2009). Maar we weten betrekkelijk weinig over de invloed van het lidmaatschap van een mc op het huiselijke leven en het geweld daarin (Hopper & Moore, 1990; Cooper & Bowden, 2006; Cooper e.a., 2008; Ulloa e.a., 2012). Een medewerker van het LEC EGG die bij twee van die zaken betrokken was, had de indruk dat

'die eer en dat groepsproces vooral iets was dat binnen de mc speelde en dat vrouwen daar in principe niet bij horen, die staan daar buiten. Dat betekent natuurlijk niet, dat die vrouwen dan niets te duchten hebben. Want beide keren merkte ik ook dat collega's hoopten via die vrouwen meer inzicht te kunnen krijgen over wat er zich binnen die mc afspeelt [op het terrein van zware criminaliteit; JJ]. Je kunt wel zeggen dat bepaalde gedragscodes zich beperken tot de actieve mannelijke leden van zo'n club, maar ik wil niet uitsluiten dat als een vrouw daadwerkelijk uit de school klappt en het duidelijk is dat zij de bron is, dat haar dat niet in dank wordt afgenomen.' (Janssen, 2015, 35)

In opvanginstellingen hoorde ik vergelijkbare geluiden. Zo vertelde mij een manager:

‘In al die gevallen die ik gezien heb, gaat het om huiselijk geweld. Het feit dat die man lid is van een club maakt het moeilijker om weg te gaan. Wat ik vooral hoor is dat vrouwen bang zijn om weg te gaan omdat ze er beducht op zijn dat de club ze dan gaat zoeken. Hoe reëel die angst is, durf ik niet te zeggen. Ik krijg de indruk dat het vaak iets is, waar zo’n man mee schernt, dat-ie veel vrienden heeft en zo. Maar of de kameraden van die club ook daadwerkelijk van zo’n dreigement op de hoogte zijn en daar achter staan, daar heb ik werkelijk geen idee van.’ (Janssen, 2015, 36)

Kortom: hoe de relatie huiselijk geweld en georganiseerde criminaliteit er precies uitziet, is niet duidelijk. Wat was er bijvoorbeeld eerst? Het huiselijk geweld of het werk in de zware criminaliteit? Hoe beïnvloeden beide fenomenen elkaar? Maar dat het de aanpak van geweld in familieverband complexer maakt, lijkt evident.

Waarom er weinig aandacht is

Het niet zo ideale slachtoffer

Op klaarlichte dag is een oudere dame op weg om voor haar zieke zus te zorgen. Helaas wordt ze *en route* opgewacht door een enge en haar onbekende man, die haar op haar hoofd slaat en haar berooft om zijn verslaving aan drank en drugs te kunnen bekostigen. Zo heeft Nils Christie (1986) ooit het ‘ideale slachtoffer’ beschreven: (1) het slachtoffer is zwak (een oudere vrouw); (2) het slachtoffer is bezig met een respectabele taak (zorgen voor een zieke zus); (3) het slachtoffer kan niet verweten worden dat zij zich op een bepaalde locatie bevond (op klaarlichte dag op straat); (4) de dader is groot en slecht (een grote, enge, verslaafde man); en (5) de dader is geen bekende van het slachtoffer (het slachtoffer had niks te maken met de griezels die haar overviel). Als slachtoffers aan deze kenmerken voldoen, zijn ze volgens de Noorse criminoloog ‘ideaal’, in die zin dat ze op onze sympathie kunnen rekenen: het ideale slachtoffer is ‘a person or a category of individuals who – when hit by crime – most readily are given the complete and legitimate status of being a victim’ (Christie, 1986).

Voor slachtoffers van huiselijk geweld is het conform de kenmerken die Christie schetst sowieso lastig om het ideale slachtoffer te worden, omdat het bij deze vorm van geweld per definitie om een bekende dader gaat (zie ook Ten Boom, 2016; Duggan, 2018). Het zwart-witte schema van het frêle vrouwtje versus de haar onbekende boomlange junk gaat daar moeilijker op. Bovendien vinden we het allemaal lastig om ons met conflicten te bemoeien in de sfeer van relaties, gezin en familie. Het gezinsverband is toch het meest intieme dat er is, en als buitenstaander weet je nooit precies waar je in staat te roeren. Het ideaal van het huwelijks- en gezinsleven is toch dat dat harmonieus is. Het is ontlusterend als de omgeving die zeepbel doorprikt en ziet dat wat door sommigen ooit gedacht was als de hoeksteen van de samenleving, eerder een molensteen blijkt te zijn om de nek van de betrokkenen. Daar komt nog bij dat de ene vorm van huiselijk geweld de andere niet is. Dat leert inmiddels ook een hele batterij onderzoek: geweld kan bijvoorbeeld plaatsvinden in het prille begin van een relatie – denk

maar aan wat Amerikanen *dating violence* noemen – of tegen het einde van een relatie, wanneer een van de partners zich niet bij het idee kan neerleggen dat de relatie voorbij is. Verder komen er in huiselijke kring niet alleen daders en slachtoffers voor, mensen kunnen ook beiden zijn. Geweld is namelijk niet altijd eenzijdig, het kan ook wederkerig zijn of sequentieel, wat wil zeggen dat een slachtoffer van geweld in het gezin zelf weer een ander gezinslid mishandelt (Römkens, 1992; Van der Veen & Bogaerts, 2010; Ten Boom & Witkamp, 2016). Als buitenstaander weet je dus nooit precies hoe achter de voordeur de vork in de steel zit, en dat maakt het lastig om slachtoffers van dit geweld in het door Christie geschetste frame van het ideale slachtoffer te plaatsen. Daar komt nog bij dat tegenover dat ideale slachtoffer ook een ideale dader staat. Als over en weer in een familie geweld wordt gepleegd, dan wordt het lastiger om in één van die geweldplegers die absolute bruut te herkennen.

Slachtofferschap claimen van huiselijk geweld is vaak lastig, want de buitenwereld denkt al snel: waar er twee vechten, hebben er twee schuld. Maar het wordt allemaal nog lastiger als er ook op de een of andere manier betrokkenheid met de georganiseerde misdaad in beeld komt. Als de partner, de (aanstaande) ex of een ander familielid op een of andere manier in verband wordt gebracht met zware criminaliteit, dan wordt het lastig voor partners en familieleden om zich als slachtoffer van huiselijk geweld te presenteren, want er blijven altijd vragen en twijfels kleven omtrent die door Christie als zo belangrijk aangemerkte onbesproken levenswandel van ideale slachtoffers. Kortom, zijn zij getuigen of betrokkenen in de zin van medeplegers of ondersteunend bij voorbereidingshandelingen (zie ook Kleemans e.a., 2014)? Het citaat hierboven uit het boek van Astrid Holleeder over haar familie laat wat dat betreft weinig aan duidelijkheid te wensen over, zij zijn alleen al *guilty by association*. Je kunt zelf een heel braaf blaadje zijn, maar als je partner alles doet wat God verboden heeft, hoe overtuig je dan de buitenwereld dat je ergens part noch deel aan had en dat jij ook geleden hebt? Regelmatig heb ik sceptische lezers werkzaam in de veiligheidszorg na lezing van de memoires van Astrid Holleeder uitlatingen horen doen in de stijl van ‘Zij vreet er toch ook van?’ of ‘Waar denkt haar zus dan dat haar siliconentieten van betaald zijn?’

De akelige realiteit is dat om de aandacht te krijgen voor specifieke vormen van slachtofferschap in media en discoursen in beleid en politiek die slachtoffers op enige vorm van sympathie moeten kunnen rekenen (Greer, 2007). Dat is lastig als het slachtoffer ook zelf op het verdachtenbankje zit. Hoewel we in een complexe wereld leven, hebben we blijkbaar meer behoefte aan zwart-witbeelden dan aan grijstinten. Ik vraag me dan ook af of we het werk van Astrid Holleeder allemaal verslinden uit compassie. Het zou mij niet verbazen als nieuwsgierigheid een belangrijkere reden is waarom haar werk omhoogschoot op de bestsellerlijsten.

Compartimentalisering, oogkleppen en competitie in onderzoek en in de veiligheidszorg
Ik weet eerlijk gezegd niet in hoeverre noties rondom het ‘ideale slachtoffer’ wetenschappers parten spelen. In eerste aanleg ben ik geneigd om de vraag te beantwoorden waarom er zo weinig aandacht is voor de overlap tussen huiselijk geweld en zware criminaliteit, door te wijzen op compartimentalisering in de

wetenschap. Deels is dat goed te begrijpen: in de loop der tijd ontstaan er nu eenmaal bepaalde oriëntaties en richtingen die onderzoeksgebieden en beleidsterreinen een eigen identiteit verschaffen en waarbij niet direct aan overlap met andere verschijnselen wordt gedacht. Daar komt bij dat geen enkele onderzoeker of professional deskundig is op alle thema's die op het terrein van veiligheid en criminaliteit spelen. Om het werk goed te kunnen doen is enige mate van specialisatie onontbeerlijk. Dat geldt ook voor professionals in de aanpak. Je kunt nu eenmaal niet van alles verstand hebben. Het is wel belangrijk dat die specialisten dan blijven gluren bij de burens. Alleen zonder oogkleppen op kunnen dwarsverbanden worden waargenomen. Dat risico op beperkt zicht neemt toe als verschillende specialisten met elkaar in competitie gaan. Denk bijvoorbeeld aan een rechercheur die een vrouwelijk slachtoffer van huiselijk geweld in een criminele familie bovenal als een mogelijke informant ziet en vooral gedreven is door het streven om de eigen zaak 'rond' te krijgen, en derhalve niet zit te wachten op verdere complicaties. Deze professional zal zich wellicht verbazen over het feit dat de vrouw niet alles vertelt wat ze weet en resoluut aangifte doet. Terwijl onderzoekers en professionals op het gebied van huiselijk geweld hier totaal niet verbaasd over zullen zijn, omdat zij drommels goed weten hoe verlamd van angst iemand kan zijn na structureel aan geweld te zijn blootgesteld (Janssen, 2016). Eerlijk gezegd kan ik me af en toe ook niet aan de indruk onttrekken dat er een bepaalde mate van rivaliteit speelt tussen onderzoekers en professionals actief op het gebied van huiselijk geweld en die actief op het terrein van zware criminaliteit. Op beide inhoudelijke gebieden kom ik gedreven mensen tegen die zich met hart en ziel voor aandacht voor het 'eigen' thema inzetten, want middelen (tijd en geld) voor onderzoek en aanpak zijn nu eenmaal schaars. Daarnaast moet ik tot mijn schande bekennen dat ik tijdens mijn werk in onderzoek en in de praktijk ook in beide werelden enkele specialisten op het gebied van zware criminaliteit heb ontmoet die over zichzelf spraken in termen van de 'eredivisie', waarop ik dan in een pavlovianse reflex terugblafte dat huiselijk geweld wel de meest voorkomende vorm van geweld in de samenleving is. Dat voelt als competitie en daar draag ik zelf aan bij, maar dat zou het niet moeten zijn (Janssen, 2015).

Waarom er aandacht nodig is

De compartimentalisering voorbij

Na wat ik net gezegd heb, ben ik natuurlijk de laatste die zich schuldig mag maken aan compartimentalisering. Toch wil ik hier vooral vanuit het perspectief van huiselijk geweld nog eens bepleiten waarom aandacht voor overlap tussen beide fenomenen zo belangrijk is. Ik ben ervan overtuigd dat inzicht in dat samengaan ook belangrijk is om beter te kunnen doorgronden binnen welke sociale netwerken zware criminaliteit ontstaat en op kan bloeien, maar ik probeer als schoenmaker vooral bij mijn eigen leest te blijven.

Frequentie en ernst

Volgens de laatste cijfers – dit jaar zullen overigens nog verschillende nieuwe prevalentiestudies verschijnen – zijn er jaarlijks ongeveer 200.000 slachtoffers van huiselijk geweld en ongeveer 119.000 van kindermishandeling (Van der Veen & Bogaerts, 2010; Alink e.a., 2011). Het meeste geweld – met en zonder dodelijke afloop – dat in huiselijke kring in beeld komt, vindt plaats tussen partners en ex-partners, waarbij vrouwen vaker slachtoffer zijn dan mannen. Maar ook kinderen, broers, zussen en ouders lopen kans op slachtofferschap (Van der Veen & Bogaerts, 2010; Ganpat & Liem, 2012). In 40 tot 50 procent van de gevallen duurt (ex-)partnergeweld een jaar of minder en in ruim een kwart langer dan vijf jaar (Wittebrood & Veldheer, 2005). Slachtoffers van (ex-)partnergeweld die de stap zetten om het gebeurde bij de politie te melden of waar anderen dat doen, hebben meer frequent en ernstiger geweld meegemaakt dan slachtoffers die dat niet doen (Bonomi e.a., 2006). Uit een Nederlands onderzoek bleek dat vrouwen die gebruik hadden gemaakt van hulpvoorzieningen (zoals het Steunpunt Huiselijk Geweld (inmiddels Veilig Thuis), de Vrouwenopvang) gemiddeld in het laatste jaar 48 keer fysiek geweld hebben ondergaan, tegenover vijf keer door slachtoffers uit de referentiegroep uit de Nederlandse bevolking (Tierolf e.a., 2014). Kortom: achter elke casus die bij professionals in de veiligheidszorg bekend wordt, gaat veel en vaak langdurig leed schuil. Niet alleen de frequentie van dit geweld rechtvaardigt verdere aandacht, met name ook de ernst maakt dit noodzakelijk. Hoewel er nog veel vragen zijn, kan uit de beperkte literatuur worden afgeleid dat de aanpak van huiselijk geweld in kringen betrokken bij zware criminaliteit aan complexiteit toeneemt. Zo laten de weinige studies die er zijn naar de overlap tussen zware criminaliteit in groepsverband, zoals bij mc's, en huiselijk geweld zien dat onder meer opvattingen in dat soort groepen ten aanzien van genderverhoudingen, drugsgebruik en geweld een ongunstige invloed hebben op de kans dat ook thuis geweld voorvalt. Daar komt nog bij dat professionals uit het sociaal domein en die uit het justitieel domein het lang niet altijd makkelijk vinden om samen te werken. Ze hebben andere doelen en verantwoordelijkheden, en dat maakt dat ze elkaar niet altijd begrijpen (Hopper & Moore, 1990; Cooper & Bowden, 2006; Cooper e.a., 2008; Ulloa e.a., 2012). Laten we dat vlechtwerk ontrafelen.

Intergenerationele overdracht

Volgens een bekend spreekwoord is jong geleerd, oud gedaan. Helaas blijkt uit onderzoek dat wanneer kinderen in het gezin slachtoffer van geweld worden of daar getuige van zijn, de kans toeneemt dat zij later in hun leven ook zelf geweld gaan gebruiken in relaties (Baas, 2001; Lünemann & Pels, 2013). Dit principe van intergenerationele overdracht is ook beschreven voor de ontwikkeling van (zware) criminele carrières (zie bijv. Beijers, 2016; Van de Weijer e.a., 2014; Van Dijk e.a., 2018). Gebaseerd op wat we weten over dit mechanisme van intergenerationele overdracht, lijkt het mij dat we het ons als samenleving niet kunnen permitteren om hier niets aan te doen, want wegkijken betalen we met rente terug. Voor geëngageerde onderzoekers is er nog veel werk aan de winkel. Want hoewel we al veel weten over de overdracht van normen en gedrag met betrekking tot geweld in relaties en andere vormen van criminaliteit, is de wisselwerking

tussen beide fenomenen in relatie tot intergenerationele overdracht nog geen object van studie geweest.

Grenzen aan zelfredzaamheid

Tot slot laat ik mijn blik nog eens gaan over de aanpak van geweld in familiekring. Wat overheidsbemoeienis betreft hebben in Nederland grote veranderingen plaatsgevonden. Van een verzorgingsstaat is ons land veranderd naar een participatiesamenleving. Kenmerkend voor die ontwikkeling is dat een groot beroep wordt gedaan op de zelfredzaamheid van burgers, ook bij geweld achter de voordeur. Er wordt van uitgegaan dat familie, vrienden en burens een bijdrage kunnen leveren aan verdere bewustwording bij slachtoffers en plegers van geweld. Zij kunnen alert zijn op signalen en daar waar nodig het slachtoffer ondersteunen of, als het kinderen betreft, de ouders aanspreken. De omgeving kan betrokkenen motiveren om hulp te zoeken. Aan de ene kant is het een mooie gedachte om slachtoffers een actieve rol te bedelen. Aan de andere kant kunnen we ook niet om de vraag heen hoe groot die mogelijkheden zijn bij geweldsproblemen die zich in dezelfde kring afspelen waar de burger volgens de overheid op zoek moet naar hulp (Janssen, 2018). Gezien wat ik zojuist te berde bracht over het feit dat we het ons niet kunnen veroorloven om deze complexe dubbelproblematiek te negeren, moeten we ook kritisch kijken naar uitgangspunten en verwachtingen bij de aanpak.

Tot slot

Om daadwerkelijk de extra aandacht te genereren voor de relatie tussen huiselijk geweld en zware criminaliteit is het essentieel dat verschillende specialisten in onderzoek en in de veiligheidszorg samenwerken en dat zij afstand nemen van onderlinge competitie en het ideaaltypen van het 'ideale slachtoffer'. Dan vreet ze er ook maar van, wat zou het, durf ik hier enigszins provocatief te stellen. Dat kan nooit een reden zijn om geweld in het hier en nu te vergoelijken of een dure wissel op de toekomst te trekken.

Literatuur

- Alink, L. e.a. (2011). *Kindermishandeling in Nederland anno 2010. De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)*. Leiden: Casimir Publishers.
- Baas, N.J. (2001). *Probleemouders, probleemkinderen? Een literatuurstudie van transgenerationale overdracht van problemen die tot kinderbeschermingsmaatregelen (kunnen) leiden*. Den Haag: WODC.
- Barger, S., m.m.v. K. Zimmerman & K. Zimmerman (2009). *Hell's Angel. Over het leven van Sonny Barger en de geschiedenis van de Hell's Angels Motorcycle Club*. Hilversum: Just Publishers.
- Beijers, J. (2016). *Family ties, criminal lives? Associations between family offending, family-related transitions and offending*. Amsterdam: VU/NSCR/A-Lab.

- Blokland, A., Leest, W. van der & M. Soudijn (2017). *Profielen van Nederlandse outlawbikers en Nederlandse outlawbikerclubs*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- Bonomi, A.E., Holt, V.L., Martin, D.P. & Thompson, R.S. (2006). Severity of intimate partner violence and occurrence and frequency of police calls. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(10), 1354-1364.
- Boom, A. ten (2016). *Slachtoffers van misdrijven door intimi, kennissen of vreemden. Verschillen in context, ervaringen en behoeften met betrekking tot justitie*. Tilburg: Tilburg University.
- Boom, A. ten & Witkamp, B. (2016). *De samenloop en samenhang van huiselijk geweld en kindermishandeling binnen gezinnen. Een literatuurverkenning*. Den Haag: WODC.
- Christie, N. (1986). The ideal victim. In: E.A. Fattah (ed.). *From crime policy to victim policy*. London: Macmillan, 17-30.
- Cooper, L. & Bowden, M. (2008). Working with women associated with bikie gangs: practice dilemmas. *Australian Social Work*, 3, 301-313.
- Cooper, L., Anaf, J. & Bowden, M. (2006). Can social workers and police be partners when dealing with bikie-gang related domestic violence and sexual assault? *European Journal of Social Work*, 3, 295-311.
- Dettmeijer, C.E., Esser, L.B. & Noteboom, F. (2016). *Zicht op kwetsbaarheid. Een verkennend onderzoek naar de kwetsbaarheid van kinderen voor mensenhandel*. Den Haag: Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.
- Dijk, M. van, Kleemans, E. & Eichelsheim, V. (2018). Children of organized crime offenders: like father, like child? An explorative study on the extent of intergenerational continuity of crime in families of organized crime offenders, and the mechanisms underlying continuity and discontinuity. *European Journal on Criminal Policy and Research*. doi: 10.1007/s10610-018-9381-6.
- Duggan, M. (2018). 'Idealising' domestic violence victims. In: M. Duggan (ed.). *Revisiting the 'ideal' victim. Developments in critical criminology*. Bristol: Policy Press, 159-174.
- Endedijk, B. (2017). *We regelen het zelf wel. De Brabantse onderwereld, een kijkje achter de deuren van de drugsschuur van Europa*. Houten: Spectrum.
- Ganpat, S.M. & Liem, M.C. (2012). Homicide in the Netherlands. In: *Handbook of European homicide research*. New York: Springer, 329-341.
- Greer, Ch. (2007). News, media, victims and crime. In: P. Davies, P. Francis & Ch. Greer (eds.). *Victims, crime and society*. London: Sage Publications, 20-49.
- Holleeder, A. (2016). *Judas. Een familiekronek*. Amsterdam: Lebowski Publishers.
- Hopper, C.B. & Moore, J. (1990). Woman in outlaw motorcycle gangs. *Journal of Contemporary Ethnography*, 18(4), 363-387.
- Janssen, J. (2015). Geweld achter de voordeur bij leden van 1% motorclubs. *Tijdschrift voor de Politie*, 8, 35-38.
- Janssen, J. (2016). *Afhankelijkheid en weerbaarheid; over het complexe en bonte werk van professionals bij de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties*. Den Bosch: Avans Hogeschool.
- Janssen, J. (2017). *Focus op eer. Een verkenning van eerzaken voor politieambtenaren en andere professionals*. Den Haag: Boom criminologie.
- Janssen, J. (2018). Bij geweld in afhankelijkheidsrelaties: grenzen aan zelfredzaamheid. *Vakblad Sociaal Werk*, 19(2), 23-25.
- Janssen, J. & Rasenberg, M. (2017). Dangerous liaisons. Over de relatie tussen mensenhandel en eengerelateerd geweld. *Proces*, 6, 438-447.
- Kleemans, E.W., Kruisbergen, E.R. & Kouwenberg, R.F. (2014). Women, brokerage and transnational organized crime. Empirical results from the Dutch Organized Crime Monitor. *Trends in Organized Crime*, 1-2, 16-30.

- Lünnemann, K. & Pels, T. (2013). *Van generatie op generatie. Een literatuurstudie naar het doorbreken van geweld en de rol van opvoeding*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Moors, H. & Spapens, T. (2017). *Criminele families in Noord-Brabant. Een verkenning van generatie-effecten in de georganiseerde misdaad*. Amsterdam: Reed Business.
- Römkens, R.G. (1992). *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam/Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Tierolf, B., Lünnemann, K., Steketee, M., Drost, L., Verwijs, R. & Jansma, A. (2014). *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp. Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Tops, P. & Tromp, J. (2017). *De achterkant van Nederland. Hoe onder- en bovenwereld verstrengeld raken*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Ulloa, E.C., Dyson, R.B. & Wynes, D.D. (2012). Inter-partner violence in the context of gangs: a review. *Aggression and Violent Behavior*, 17, 397-404.
- Veen, H.C.J. van der & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend synthesrapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Den Haag: WODC.
- Verhoeven, M. (2017). *Government policies and sex work realities. Human trafficking in the regulated sex industry*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Weijer, S.G.A. van de, Bijleveld, C.C.J.H. & Blokland, A.A.J. (2014). The intergenerational transmission of violent offending. *Journal of Family Violence*, 29(2), 109-118.
- Wittebrood, K. & Veldheer, V. (2005). Partnergeweld in Nederland: een secundaire analyse van de Intomart-onderzoeken naar huiselijk geweld. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(1), 1.